

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Програма «Інклюзивна освіта». / <http://www.ussf.kiev.ua/index.php/go=Inklus>
2. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
3. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., – К.: 2007. – 128 с.
4. Основи інклюзивної освіти. Навчально – методичний посібник:/ за заг. ред. Колупаєвої А.А. –К: « А.С.К.», 2012. – 308 с.
5. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. - 2004. - № 2. - С. 6-11.

Марія Яремович

методист, викладач КЗ ЛОР

«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

м. Броди

ІННОВАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ: ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

У публікації проаналізовано інновації, які доцільно використовувати під час організації інклюзивного освітнього середовища. Головна увага зосереджена на характеристиці соціальної політики у сфері забезпечення якісної освіти для осіб з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: *інклюзивна освіта, соціальна політика, інновації, технології інклюзивного навчання, особи з особливими освітніми потребами.*

Невідворотні процеси, які сьогодні спостерігаємо у освітньому середовищі, докорінно змінюють його. Реформування, демократизація, гуманізація, толерантність, модернізація – чи не найголовніші характеристики цих освітніх змін. Світові тенденції інтеграції та глобалізації суспільства вимагають нових підходів до навчальної та виховної діяльності. Перед учасниками освітнього середовища постають нові завдання, для виконання яких необхідне застосування інноваційних освітніх й виховних технологій. Оновлення змісту і форми освітнього процесу зумовлюють

впровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та новітніх науково-методичних досягнень.

Вищезгадані зміни та перетворення у сучасному освітньому середовищі є дуже актуальними, а особливо вони стосуються інклюзивної освіти. Саме інклюзія сьогодні є однією з основних тенденцій розвитку освіти у сучасній Україні. Проте вона є і однією з найбільш дискусійних сфер українського освітнього середовища. Так, аналізуючи теперішній стан реалізації Закону України «Про освіту» [1], де передбачено, що «особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки у освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту», бачимо, що спостерігається так звана «половинчастість реформ». Суть якої полягає у тому, що наявне законодавство існує теоретично, проте не вказано жодних практичних шляхів його реалізації. Ситуація хоч і прогнозована, проте є дуже неприємною, адже держава продовжує реалізовувати соціальну політику, ядром якої є сегрегація та ізоляція осіб, котрі мають особливості психофізіологічного розвитку.

Закон України «Про освіту» [1] дає чітке визначення «інклюзивного освітнього середовища». Отже, це «сукупність умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей». Як бачимо законодавство чітко вказує, що інтегруватись повинні не лише особи з особливими освітніми потребами, а й усі учасники освітнього процесу, включаючи педагогів, а також батьків, які дуже часто стають найактивнішими противниками інклюзивних класів. При цьому ніхто з дійових осіб не повинен почувати себе некомфортно. У цьому контексті звернімося до поняття «особа з особливими освітніми потребами», визначення якого наведено вище. Таким чином, ми чітко прослідковуємо той факт, що «інклюзія» це не про здобувачів освіти, які мають якісь порушення розвитку. «Інклюзія» – це про підтримку; про розуміння і заохочення відмінностей; про користь не лише для тих, хто «піддається виключенню», а для усіх учасників освітнього процесу; про рівний доступ до освіти, а головне про динаміку, поступ і цінність кожного.

Офіційне тлумачення інклюзивного навчання містить Закон України «Про освіту», отож це «система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та

включення до освітнього процесу усіх його учасників» [1]. З цього визначення випливають головні принципи інклюзивного навчання, які передбачають, що:

- кожна людина є особливою і цінною незалежно від її здібностей і досягнень;

- кожна людина відчуває і думає, має право бути почутою, має право спілкуватися;

- система навчання має «підлаштовуватись під особистість», а не навпаки;

- основою освіти мають бути реальні взаємини;

- всі потребують соціалізації та застосування індивідуального підходу;

- кожен здобувач освіти спроможний до навчання, тому суспільству необхідно створити усі умови для цього;

- батьки мають бути активними учасниками навчального процесу, бути їх рівноправними партнерами, першими вчителями;

- командне навчання, учасники якого не лише педагоги і здобувачі освіти, а й батьки та інші фахівці;

- навчальні завдання мають відповідати здібностям дитини;

- потребу рівного доступу до навчання, отримання якісної освіти;

- активне подолання бар'єрів у навчанні.

Концепція «Нова українська школа» [2] стала тим тригером, який активізував питання про інклюзію в освіті, а законодавець чітко оформив інклюзивне навчання як одне із складових українського освітнього середовища. З огляду на це, розуміємо, що на сучасному етапі мова йде лише про загальноосвітні навчальні заклади. Що ж стосується інших етапів неперервної освіти, то питання практичних механізмів впровадження інклюзивного навчання залишається відкритим.

Динамічний розвиток усіх сфер життєдіяльності суспільства, його інформатизація та стрімкий розвиток ноосфери зумовлюють не менш стрімкі зміни у функціонуванні освітньої сфери. Тому саме сьогодні важливо впроваджувати інноваційні технології навчання у інклюзивних класах, при цьому створюючи усі умови для навчання спільно з однолітками, відповідно до індивідуальних потреб і можливостей кожного здобувача освіти. Варто наголосити, що інклюзивне навчання охоплює усіх дітей. Адже, коли загострювати свою увагу лише на особах з особливими освітніми потребами, інші

категорії будуть позбавлені можливості навчатися відповідно до своїх потреб. У такому випадку, педагоги, які працюють в інклюзивних класах мають поряд з інноваційністю практикувати ще й універсальність, яка дає можливість створити належну атмосферу заняття у якій зможуть навчатися усі діти. Сьогодні це є однією з проблем інтеграції інклюзії в українську освіту. Вирішити цю проблему на практиці мали б асистенти вчителя. Проте, спотворене сприйняття цієї посади в соціумі створює глибоку прірву між дитиною з особливими освітніми потребами та її батьками з однієї сторони, та іншими учасниками освітнього процесу з іншої.

Інновації покликані полегшити і вдосконалити освітній процес. Але чи так це в інклюзивній освіті. Питання риторичне. Адже сама інклюзія як явище є новою, як для українського суспільства, так і для освітнього середовища. І все б нічого, проте багато із учасників як першого, так і другого не готові до цих нововведень. Так, інновації можна трактувати як процес і результат педагогічної діяльності. Тоді як інноваційні педагогічні технології розуміють як цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практичну діяльність новаторських та оригінальних способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів. Усе це особливо важливо для осіб з особливими освітніми потребами. У нашому баченні утвердження технологій інклюзивного навчання у поєднанні з інноваційністю – непростий процес, який потребує чіткого планування, а його наслідком має стати переведення теоретичних концепцій у практичну площину.

Вважаємо, що інноваційні технології у інклюзивній освіті мають забезпечити розвиток і саморозвиток особистості кожного здобувача освіти, з огляду на виявлені у нього індивідуальні особливості, як у самостійного суб'єкта пізнання. Спектр інноваційних методик і технологій, що складають їх зміст дуже значний: особистісно орієнтоване навчання, колективне навчання та індивідуальний підхід, ігрові технології, модульно-розвивальне навчання, диференційоване навчання, мультимедійне навчання, інтерактивне навчання та інші. При виборі технологій педагогові доцільно враховувати предмет, матеріал, який подається, його складність і наповненість.

До результатів навчання суспільство ставить усе більші вимоги. Причин для цього є дуже багато. Постійна зайнятість батьків

породжує у них уявлення, що школа має дати своїм вихованцям не тільки міцні знання, уміння та навички, а й сприяти вихованню й розвитку учнів відповідно до їхніх навчальних можливостей, потреб, задатків і здібностей.

У контексті наведених вище аргументів вважаємо, що для подальшого інтенсивного поступу інклюзивної освіти в освітніх реаліях сучасної України важливим є ґрунтовне проектування освітньо-розвивального середовища для осіб з особливими освітніми потребами. При цьому слід пам'ятати, що так звана «база знань, вмінь і навичок» трансформується з мети освітнього процесу в його засіб, за допомогою якого здійснюється актуалізація особистісних, творчих та пізнавальних можливостей здобувачів освіти. Закон України «Про освіту» [1] прописує термін «розумного пристосування». Це, певною мірою, альтернатива, яка дає можливість педагогу варіювати свої педагогічні дії в межах освітнього процесу, адже освітнє середовище повинне спрямовуватись не лише на власне освітню мету, а й на знаходження способів і методів успішної адаптації в житті кожної особи з особливими освітніми потребами.

Ми повністю поділяємо погляди І. Луценко, співробітниці Інституту спеціальної педагогіки проте, що саме інклюзивне навчання має охоплювати всіх дітей, а не лише дітей з особливими освітніми потребами. Саме тому інклюзивна освіта як така, що робить перші кроки в освітньому середовищі України потребує не просто інноваційності, а й деталізованого аналізу й подальшої корекції. Необхідно розуміти, що ставлячи за основу повноцінне навчання і соціалізацію здобувачів освіти з особливими потребами, маємо враховувати і потреби всіх інших учасників освітнього процесу. Педагогіка партнерства, колективне навчання і взаємодія повинні бути першими етапами на шляху побудови не просто інклюзивної школи, а й інклюзивного суспільства. Успіху буде досягнуто лише тоді, коли у свідомості не лише освітніх функціонерів, а й пересічних учасників соціуму «особливі освітні потреби» з медичних трансформуються в соціальні.

Отже, констатуємо той факт, що, дійсно, законодавчо і концептуально інклюзивна освіта в Україні декларована, проте практична площина її реалізації все ще залишається на низькому рівні. Вважаємо, що занадто рано говорити про інноваційність, якщо в школах відсутні пандуси та ліфти; посада асистента вчителя створена,

але не завжди її обіймає педагог, який вміє працювати із дітьми з особливими освітніми потребами. Болючим питанням також є ставлення батьків до таких дітей. Це питання має два аспекти: по-перше, батьки не завжди адекватно сприймають дитину, яка має особливі потреби, у класі поряд зі своєю здоровою дитиною; по-друге, батьки дитини з особливими потребами або не сприймають дитину як повноцінного учасника суспільних відносин, або роблять це занадто активно.

Підводячи підсумок, наголосимо, що потенціал інноваційних технологій в інклюзивній освіті є досить високим. Проте існує велика кількість зовнішніх і внутрішніх перепон, які не дозволяють їх зреалізувати у повній мірі. Інклюзивна освіта сьогодні виступає як альтернативна, прогресивна модель освіти XXI ст., сутність якої полягає у комплексному поєднанні спеціальної та загальної освіти, як єдиної освітньої системи, головним завданням якої є повноцінне функціонування усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Нечипоренко В. С. Організація інклюзивного навчання дітей і молоді з особливими освітніми потребами. Директор шк. 2016. № 9 – 10. С. 41 – 48.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. – Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. – 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>